

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

Araştırma Sorusu: Peyami Safa'nın "*Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*" adlı yapıtında odak figürün hastalığının yaşamına ve iç dünyasına etkisi nasıl işlenmiştir?

Sözcük Sayısı: 3954

İÇİNDEKİLER:

I.	GİRİŞ.....	3
II.	ROMANIN BAKIŞ AÇISI VE TÜRÜ.....	4
III.	ROMANDAKİ İZLEKLER.....	7
	III.I. SAĞLIK VE HASTALIK.....	7
	III.II. KORKU VE ÜMİT.....	11
IV.	UZAMLAR.....	13
V.	SONUÇ.....	17

I.GİRİŞ

Hastalık, sadece fiziksel bir hastalık olsa bile, insanın iç dünyasını, duygularını ve yaşamını çok derinden etkileyebilmektedir. Özellikle uzun süreli ve tehlikeli hastalıkları geçiren bir çocuk ise, hastalık çocuğu gerçeklerle çok erken yüzleştirir, onu olgunlaştırır, hayata karşı yaşam mücadelesi veren biri yapar, belki de çocukluğunu elinden alır.

Peyami Safa'nın "*Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*" adlı otobiyografik romanında on beş yaşındaki bir çocuğun uzun yıllar boyunca mücadele ettiği hastalığı yüzünden çektiği acı ve ıstırap anlatılmaktadır. Peyami Safa kendi çocukluğunda yaşadığı sorunları; kemik hastalığını, ekonomik sıkıntıyı, aşk acısını ve yalnızlığı romanında anı biçiminde anlatmaktadır. Roman hem otobiyografik özelliğiyle hem de insanın psikolojisini ve iç dünyasını başarılı bir şekilde yansıtılmasıyla, Türk edebiyatının ilklerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Yazar, romandaki odak figür olan hasta çocuk üzerinden insan ruhu ve bedeni arasındaki ilişkiyi göstermiştir.

Romanda gerçeklik her kavram üzerinden hissettirilmektedir. Keder, ölüm ve yalnızlık gibi temaların yanı sıra, zenginlik ve yoksulluk, farklılıklar, aşk, ümit ve yalan gibi kavramlar da odak figür üzerinden verilmektedir. İlk kez 1930 yılında basılan bu roman, 1915 yılında geçmektedir. Birinci Dünya Savaşı etkisindeki dünyadan izler taşısa da romanın asıl amacı hasta çocuğun iç dünyasını ve yaşadıklarını anlatmak olduğu için savaşın etkisi romanda çok görülmemektedir. Romanda doğu batı çatışması da hissedilmektedir. Aşk teması ise hasta çocuk ve Nüzhet figürleri üzerinden verilmiştir, aynı zamanda aralarındaki farklılıklar ve zıtlıklar da aşk teması üzerinden yansıtılmıştır ve sınıfsal farklılığa da değinilmiştir.

Hastalık ve odak figür olan hasta çocuğun yaşam mücadelesi bu yapıttaki temel konulardan biridir. Hasta çocuk dizindeki bilinmeyen bir hastalıkla uğraşmaktadır. Yazarın kendi hayatını anlattığı bu romanda hasta çocuğun yaşadıklarını ve kafasının içindekileri; kederi, ümidi, yalnızlığı ve korkuyu bize aktarmak için uğraşmaktadır. Otobiyografik özellik

taşıyan bu yapıt birinci kişi bakış açısıyla yazıldığı için odak figürün yaşantısı ve iç dünyası daha iyi anlaşılacaktır. Yazar özellikle hasta kişinin ağzından yazarak durumun gerçekliğini yansıtmak ve aynı durumda olan insanlarla iletişime geçmek istemektedir: “*Büyük bir hastalık geçirmeyenler her şeyi anladıklarını iddia edemezler*”. (Safa, 111)

Bu çalışmada, yapıttaki odak figürün hastalığının yaşamına ve iç dünyasına etkisinin işlenişi incelenecektir. Yapıtın türü, yapıttaki izlekler, uzamlar ve betimlemeler; odak figür ve hastalığı üzerinden değerlendirilecektir.

II. ROMANIN BAKIŞ AÇISI VE TÜRÜ

“*Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*” yapıtında odak figür olan çocuğun hastalığının yaşamına ve iç dünyasına etkisi, yapıtın türü ve bakış açısı aracılığıyla yansıtılmaktadır. Türk edebiyatının ilk otobiyografik romanlarından biri olan bu yapıt aynı zamanda Türk edebiyatının en başarılı psikolojik roman örneklerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. Hasta çocuğun iç dünyasının bu kadar derinlikle aktarılması, romanın anı türünde ve birinci kişi bakış açısıyla yazılmasının bir ürünüdür. Yazarın kendi başından geçenleri bütün düşünceleri ve duygularıyla okuyucuya aktarması nedeniyle hastalığının yaşamına ve iç dünyasına etkisi daha gerçekçi bir şekilde gözlemlenebilmiştir.

Yapıt, on beş yaşındaki odak figür olan hasta çocuğun bakış açısıyla birinci kişi ağzından yazılmıştır. Yapıtta başkahraman olan hasta çocuğun isminin verilmemesi olayları onun bakış açısından anlamamıza ve onunla empati kurarak kendimizi onun yerine koymamıza yardımcı olmaktadır. Bu özellik okuyucuların hasta çocuğa dışarıdan bakmak yerine onun iç dünyasına inerek psikolojisini daha iyi kavramalarını sağlamaktadır.

Roman kısa anılardan oluşarak yazarın hayatından kesitler göstermektedir ve otobiyografik özelliğini ön plana çıkarmaktadır. Yapıtta hasta çocuk hem gözleyen ve anlatan kişi hem de anlatılan kişi konumundadır. Odak figür kendi deneyimlerini, etrafında

gördüklerini, iletişim içinde olduğu kişileri kendi düşünce süzgecinden geçirerek aktarmaktadır. “*Boğuluyorum. Kurtulmak için başımı kendi derinliklerimden çıkarıyorum, bahçeye bakıyorum. Oyalanacak bir şey arıyorum.*” (Safa, 44) örneğinde görüldüğü üzere hasta çocuğun düşünceleri ve hissettikleri okuyucuya doğrudan yansıtılmaktadır. Çocuğun duygularını hissettiği şekilde bizim de onun duygularını hissetmemiz amaçlanmıştır. Odak figürün hareketleri ve hangi hareketi ne amaçla ve nasıl yaptığı kendi anlatımıyla gerçeklik kazanmaktadır. Bu alıntıdaki gibi kendi düşüncelerinden kaçmaya çalışması ve kendi içindeki çatışmalar da okuyucuya aktarılmaktadır.

Yapıtın birinci tekil şahıs ağzından yazılması odak figürün hastalığını bize hissettirmesine yardımcı olmaktadır. Küçük bir yaşta ciddi bir fiziksel rahatsızlık geçiren odak figürün çektiği acıları ve iç dünyasındaki sıkıntıları en iyi aktarabilecek kişi yine odak figürün kendisidir. “*Evimize geldik. Felaket daha o gece başladı. Uyumayan müthiş bir sancı. Kıvranyorum. Gece yarısından sonra annemi uyandırdım. Sıcak pansumanlar (faydasız). Dehşetli ifrazat. Sargılar dayanmıyor. Birkaç saat içinde fevkalade zayıflıyorum, yanaklarım çöktü. Sararıyorum*” (Safa, 78) alıntısında hasta çocuğun hastalığı yüzünden geçirdiği sıkıntılı zamanlardan biri anlatılmıştır. Odak figürün ağzından anlatılan hastalık durumu, onun tasvirleriyle ve uygun sıfatlarla yazılmıştır. Alıntıdaki sancılı durum hasta çocuğun iç dünyasının yanı sıra fiziksel olarak yaşadığı sıkıntıların da onun hissettiği şekilde aktarıldığını göstermektedir. Hastalığının hem iç hem de fiziksel boyutu ve bunların yaşamına etkisi görülmektedir.

Yapıtta hasta çocuğun iç dünyası onun gözünden anlatılırken bilinç akışı tekniği kullanılmıştır. “*Arkamdan bir şehir kaçıyor. Dizlerimde bir kerpeten. Hastalık ve tabiat. Çamların arasında beyazlıklar. Bünye! Bünye! Sizin için her şeyden evvel bu. Evimizin sokak kapısı önünde çocuklar, birdenbire keskin bir çığlık*” (Safa, 45) ifadelerinde odak figürün düşünceleri düzensiz bir şekilde sıralanarak konudan konuya atlanmaktadır. Bu teknikte

düşünceler doğal bir biçimde okuyucuya aktarılmaktadır ve hasta çocuğun bunları kendi ağzından yazması düşüncelerin daha gerçekçi yansıtılmasına olanak sağlamaktadır. Bu teknikle hasta çocuğun bilinçaltı dolaysız bir yoldan aktarılarak çocuğun etkilendiği olaylara değinilmektedir ve bu konuyla ilgili başkalarından duyduğu cümleler ve hatırladığı anlar kafasında yankılanmaktadır. Onu rahatsız eden durumlar bilinç akışı tekniğiyle gün yüzüne çıkmıştır.

Yapıtın otobiyografik olması ve tekil bakış açısıyla yazılması aynı zamanda hikayenin de tek taraflı anlatılmasına neden olmaktadır. Romanda olaylar ve hasta çocuğun durumu mecburi bir şekilde sadece onun bakış açısından gösterilmektedir. Bu durum normalde anlatıcı için olanları yansıtma açısından kısıtlayıcı bir durum olsa da bu yapıtta olayların sadece odak figür üzerinden anlatılması yapıtın psikolojik olma niteliğine katkıda bulunmaktadır. Hastalığının en iyi aktarabilecek kişi olan hasta çocuğun zihnine erişim sağlanması aynı zamanda karakterin daha derin bir şekilde anlaşılmasına neden olmakta ve hastalığın onu getirdiği konum daha iyi bir şekilde gözlemlenebilmektedir. *“Felaketimizi başka biriyle taksim etmek saadettir, fakat annelerle değil, annelerle değil. Annelerle anlatılan kederler taksim değil, zarbedilmiş olur: Çocukların felaketini iki kat şiddetle hisseden anneler, bu ıstıraplarını çocuklarına fazlasıyla iade ederler...”* (Safa, 14) ifadelerinden anlaşılacağı üzere hasta çocuk yaşının üstünde düşüncelere ve duygulara sahiptir. Hastalığının odak figür üzerindeki etkisi, onun yaşından büyük bir iç dünyaya sahip olmasıyla anlaşılmaktadır. Hasta çocuk hızlı olgunlaşmak zorunda kalmıştır ve hayata karşı mücadelesinde daha bilge bir konuma gelmiştir. Yapıtın birinci şahıs bakış açısıyla odak figürün gözünden yazılması, onun hastalığının etkilediği karakterinin ve psikolojisinin anlamlı bir şekilde yansıtılmasını sağlamaktadır.

III. ROMANDAKİ İZLEKLER

Yapıttaki bazı izlekler romanın psikolojik türünün de etkisiyle ön plana çıkarak hasta çocuğun hissettiklerinin, yaşadıklarının ve hastalığının geleceğinin okuyucuya başarılı bir şekilde yansıtılmasını sağlamaktadır. İçinde tezatlar da bulunduran bu izlekler aynı zamanda odak figürün içinde bulunduğu belirsizliği ve durumunun hassaslığını da göstererek hastalığının yaşamına birden fazla yöndeki etkisini gözler önüne sermiştir. Romanda en çok öne çıkan izleklerden sağlık ve hastalık, korku ve ümit, hasta çocuğun sürekli değişen zihin dünyasının ve duygu durumunun iki farklı tarafıdır.

III.1. SAĞLIK VE HASTALIK:

Sağlık ve hastalık kavramları yapıttaki en ön planda olan ve en çok önem arz eden izleklerdir çünkü yapıtın ana konusu hastalığın odak figür üstündeki etkisidir. Sağlıklı olmanın önemini en acı şekilde deneyimleyen, hastalığın ağır yükünü sırtında taşıyan hasta çocuk, kendisiyle aynı durumda olan herkesle derin bir bağ kurmakta, kendisinin tersi durumunda olanlara ise imrenerek bakmaktadır.

“Her gidişimde hastahanelerin bahçeleri bana hüznü verirdi. Bunun manasını şimdi bulmaya çalışıyorum ve hastalıkla tabiat arasındaki büyük tezadı anlıyorum. Bu, bir bahçeden hastahaneye girerken ve bir hastahaneden bahçeye çıkarken en çok hissedilen şeydir.” (Safa, 13) örneğinden de anlaşılacağı üzere hasta çocuk hastalığını her durumda ve ortamda hissetmektedir. Ona göre hastane bahçeleri ironik bir şekilde hem hastalığı hem de sağlığı barındırmaktadır. Canlılığın kaynağı olan tabiat hastane gibi bir mekanla birleşince onun için bir hüznü kaynağı olmuştur. Bu ironi, hasta çocuğa kendi durumunu ve sahip olamadıklarını hatırlatmaktadır. Yazar zıtlığı kullanarak hastalık durumuna daha çok vurgu yapmayı amaçlamıştır.

Yapıtta hastalık kavramı genellikle odak figür üzerinden gitse de etrafındaki diğer hasta çocukların durumu da zaman zaman belirtilmektedir. *“Yeni gelenlere karşı alâkaları gayet kısa sürer. Düşük başlar hafif kalkar, büyük kapıya doğru hafifçe eğilir ve tekrar eski vaziyetine döner; herkes kendi üstünde toplanan dikkatini başkasına pek az ayırır, hem de onlar ilk gördüklerini bile eskiden tanıyorlarmış gibidirler, aralarında kan bağından fazla akrabalık vardır; acının ve korkunun birleştirdiği müşterek bir manevî aileye mensup olduklarını hissederler, emindirler ki insanlar arasında sabretmesini, beklemesini onlar kadar bilen yoktur.* (Safa, 8) bölümünde odak figür hastanede beklerken içinde bulunduğu atmosferi anlatmaktadır. Tüm bekleyenlerin arasındaki manevi bağdan bahseder. Hastaların arasında kan bağından fazlası vardır; onlar acı ve korkunun bir araya getirdiği, birbirlerini en iyi anlayan topluluktur. Odak figür de kendisini onlardan biri olarak görmektedir. Hastalıklarının birleştirdiği bu insanlar romanın temalarından biri olan hastalığın zorluğunu yansıtmaktadır, hasta çocuk da onlar gibi yıllarca bunu yaşamış ve beklemesini öğrenmiştir. Aynı zamanda alıntıda yapıtın başka yerlerinde de görülen anlatma tekniği kullanılmaktadır. Odak figür gözlemlerinden yararlanarak olanları bize aktarmıştır.

“Beş dakika sonra hastahanedен çıkıyorum. Son not. Bu odada başkaları inleyecekler. Onları şimdiden gayet iyi tanıyorum. Üstümden çıkarıp yatağa attığım robdöşambr içinde, ebediyen aynı insan bulunacak: Hasta” (Safa, 112) ifadeleri yapıtın son sayfasında yer almaktadır ve hasta çocuğun ameliyatından sonra geçmektedir. Yapıtın sonunda bacağı kurtulan çocuk yaşadıklarından sonra son düşüncelerini bu cümlelerle ifade etmiştir. Burada da odak figür diğer hastalarla bağ kurmaktadır. O hastaların kim olduklarını asla bilmeyecek olsa bile odak figür onları çok iyi tanıdığını belirtmiştir, çünkü durumları farklı olsa da hasta çocuğun yaşadığı zorlukları, inlemeleri ve korkulu bekleyişleri onların da yaşayacağını düşünmektedir. O yüzden kendisini ve aynı yollardan geçmiş ve geçecek olan diğerlerini, aynı insan olarak değerlendirmektedir: hasta.

Sağlık ve hastalık bağlamında ölüm kavramı da roman boyunca dillendirilmeden hissettirilmektedir. Hasta çocuğun korkusu ve hastalığının belirsizliği gelecek konusunda kaygı duymasına neden olmaktadır. Ölüm olgusu yapıtta semboller ve metaforlar yardımıyla gösterilmiştir. “Doktor: ‘Bu taze bir kadavra, yeni gelmiş.’ dedi. ‘Taze’ ve ‘Kadavra’ kelimelerinin garip tezadı beni ürpertti.” (Safa, 37) cümlelerinde yaşam ve ölümün zıtlığı belirtilmiştir. Teşrihaneye giden çocuk bulunduğu ortamdan etkilenmiştir. “Yüzünde de şiddetli nefret ve azap: Hâlâ yaşıyormuş gibi, işkence çekiyormuş gibi, hâlâ içinde büyük duygular varmış gibi.” (Safa, 37). Hasta çocuk hayatta olmayan birini anlamaya çalışmaktadır; onun da acıları ve duyguları varmış gibi hissetmektedir.

“Bir iki ay evvel okuduğum ‘Hamlet’ in mezarlık sahnesini hatırladım. Orada, Kralın soytarısı ‘Yorik’in kafatasını eline alan Prens’in sözlerini, bir musiki parçası gibi içimden mırıldandım: ‘Heyhat! Zavallı Yorik! Ben onu tanıdım Horatio. Soytarıların en neş’elisiydi: Velût bir muhayyele. Bin defa beni kollarında gezdirdi; fakat şimdi manzarası hayalimi dehşetle nasıl dolduruyor! Kalbim nasıl...’” (Safa, 37) alıntısında odak figür hastanedeyken daha önce okuduğu “Hamlet” adlı eserden bir sahneyi düşünmektedir. Burada yazar montaj tekniğini kullanarak William Shakespeare’in eserinden alıntı yapmıştır. Alıntı değiştirilmeden okuyucuya aktarılarak hasta çocuğun düşünceleri dolaysız yoldan anlaşılmaktadır ve iç dünyasında neler yaşadığı daha etkili bir şekilde anlatılmaktadır. Romanda mezarlık konusunun geçtiği bir bölüm daha bulunmaktadır: “Karşımda küçük bir vadinin arkasında karanlık bir saha görünüyordu. Servilikler, Haydarpaşa mezarlığı. Sabah güneşinin parlattığı renkli bir boşluk ortasında kapkara, donuk ve geceden kurtulamamış bir tabiat parçası gibi duran mezarlığa ara sıra gözlerim kayıyordu ve acı sergüzeştikle bu manzara arasında gayr-i ihtiyari bir münasebet tesis ederek ürperiyordum.” (Safa, 87). Bu iç monolog romanın son kısımlarında, hasta çocuğun hastalığının ilerlediği ve bacağına ne olacağını bilmediği bir kısımda geçmektedir. İki alıntıda da mezarlık ve ölüm kavramları öne çıkmaktadır; hatta ikinci

alıntıda hasta çocuk kendi durumuyla ve hastalığının gidişatıyla mezarlık arasında bir bağlantı kurmuştur. Hasta çocuğun psikolojik durumu yaptığı bu çağrışımlardan anlaşılmaktadır. Hamlet sahnelerini kafasında canlandırması iç dünyasının olumsuz yönde etkilendiğine değinmiştir. Mezarlığın kapkara ve donuk betimlemesinden dolayı odak figürün geleceğe dair korkuları anlaşılmaktadır.

Hasta çocuğun sıhhat ile arasındaki bağ yapıt boyunca geçmektedir ve sıhhatli insanlara da imrenmektedir. *“Onlar, hastahaneye dışarıdaki hayatın karıştığı saatlerde gelmişlerdi; bu odanın gecesini sabahını tanımıyorlardı. Duvarlarda gölgelerin kımıldadığı, döşemelerin dinç seslerle öttüğü ve dehlizlerin canlı şekillerle kaynaştığı bu hayat ve hareket saatindeki hastahane bambaşkadır. Bu dekor, benim bir gece evvelki halimi anlamak isteyenlere hiçbir şey söylemez.”* (Safa, 107) ifadelerinde hastanenin onu ziyaret eden annesi, arkadaşı ve Mithat Bey gözünden görüldüğü şekli betimlemelerle anlatılmakta ve odak figürün normal zamanda maruz kaldığı hastane ortamından çok farklı olduğu belirtilmektedir. Hasta çocuğun bu ifadelerinde de kendi durumunun en yakınları tarafından bile hissedilemeyeceği gösterilmiştir. Hasta çocuk için etrafındakiler ve kendisi arasındaki fark onların sağlıklı ve kendisinin hasta oluşudur. Bu farkı odak figür şu ifadelerle de açıklamaktadır: *“Akşama kadar oturdular. Sıhhatte olmak neş’esini gizleyemiyorlar. Yalnız annemin arada bir gözleri dalıyor. Bizden uzaklaşmadıkça bize görünmeyen sıhhat, itiyadın verdiği hissizlikle, sağlamların şuurundan kaçıp nasıl ve nereye saklanıyor? Onu ben görüyorum, çünkü benden uzak; onu ben Mithat Bey’in kırmızı yüzünde, çelikli damarlarında, arkadaşımın otururken rahat gerilişlerinde, bacaklarını uzatışlarında, korkusuz bakan gözlerinde görüyorum.”* (Safa, 107). Bu alıntıda hasta çocuk “sıhhat” kavramının onun ve diğerleri için farklı anlamlar ifade ettiğini anlatmıştır. Arkadaşı ve Mithat Bey’in hareketleri ve duruşları, ona sahip olamadıklarını göstermektedir. Hasta çocuğun bakış açısından onların sıhhati belirgin bir şekilde yüzlerinde, damarlarında, gerilişlerinde ve gözlerinde görülmektedir ve onlar bu durumda olmalarından ötürü neşelerini

gizleyememektedirler. Odak figür için onun da söylediği gibi sağlık olgusu bu kadar belirgindir çünkü ondan uzaktır. Sağlığın değeri hastalıkta anlaşılmaktadır, bu da iki kavramın arasındaki zıtlığın ironik bir yansımasıdır.

III.II. KORKU VE ÜMİT:

Korku ve ümit kavramları yapıt boyunca odak figür üzerinden hissettirilmektedir. Bu iki kavram hasta çocuğun iç dünyasını sürekli etkiler ve hasta çocuk bu iki kavram arasında sıkışır. Hastalığından dolayı geleceğin belirsizliğinden korku duyan ama aynı zamanda sağlığıyla ilgili umudu olan bir kişidir odak figür. *“Caddeye doğru çıkarken kendime doğru gitmeye başlıyorum, felaketimi mücessem bir şekilde değil, büyük teessürlerimde olduğu gibi müphem birtakım hayaller ve remizler halinde hissediyorum; ameliyat olacağımı, sakat kalacağımı düşünmüyorum, içimde garip bir karıncalanma halinde birtakım inilti, mırıltılar, şekilsiz gölgeler seziyordum.”* (Safa, 13) alıntısı hasta çocuğun ameliyat olacağına öğrendikten sonra geçmektedir. Bu ifadelerde, felaketinin gerçek değil bir hayal ürünü gibi olduğunu düşünmektedir. Burada korkusu belirgin olsa da ameliyatının sonucunu düşünmemektedir, belki de olumlu olacağını hissetmektedir. *“Ve dizimin acısını duymayarak, yürüyorum, istikbalimden başka bir yere çıkan rahat ve emin bir yolda gider gibi yürüyorum.”* (Safa, 14) cümlesinde acısına ve başına geleceklere rağmen umut dolu bir tavırda hareket etmektedir ve durumunu unutmaya çalışmaktadır. İçinde korkunun yanında ümit olduğu da anlaşılmaktadır.

Sağlık ve hastalık kavramları da ele alındığında odak figür çektiği sıkıntıların son bulmasını istemekte fakat zaman zaman olumsuzluğa düşmekte ve ölüm kavramını yapıt boyunca yansıtmaktadır. Işık ve karanlık kavramları da laytmotif ve betimleme olarak korku ve ümit ile paralel olarak verilmektedir. *“Hastalığımı doğrudan doğruya o andan itibaren düşünmeye başlamıştım. Onu teselli için söylediğim söz beni de aldatacak bir cazibe aldı ve bir ümit kapısı açtı.”* (Safa, 18) ifadesinde hasta çocuğun annesini teselli etmesi çocuğun kendisinin de geleceğe dair olumlu bir olasılık görmesine neden olmuştur. Ayrıca birçok yerde

de gözüktüğü gibi çocuğun olgunluğunu göstermektedir ve hastalığının onu hızlı büyüttüğü buradan da anlaşılmaktadır. “‘Az ümit edip çok elde etmek hayatın hakiki sırrıdır.’” (Safa, 82) cümlesinde hasta çocuğun durumu anlaşılmaktadır. Bacağını tamamen kaybetme riski olan hasta çocuğun hastalığının kötü de sonuçlanabileceği anlatılmıştır ve bu durum onu daha da çok karanlığa itmektedir.

“Fakat doktorun neş’esi çabuk kaybolmuştu. Düşünceli duruyordu. Benim de içimde korkular büyüyordu ve doktora kuvvetli teselliler isteyen sualler sorduğum halde, zayıf vaatlerden başka cevap alamıyordum.” (Safa, 81) ifadelerinde korku ve ümit bir arada bulunmaktadır. Ameliyatın yaklaşmasıyla hasta çocuğun korkusu da büyümektedir. Hastalığının belirsizliği ve doktorda hissettiği olumsuzlukla dizinin akıbetini beklemektedir.

“Hep titreyerek nefes alıyor ve su içiyorum. Ameliyat dakikasında korkmaktan korkuyorum. Korkunun bu en derinleşen nev’i dayanılacak şey değil; ıstırapın vukuundan evvel ruhta bir gölgesinden ibaret olan korku, ıstıraptan bin kat daha müthiş. Muhayyilenin ışığına yaklaştıkça ruhta uzanan, büyüyen ve aslından daha korkunç bir gölge.” (Safa, 108) ifadelerinde hasta çocuk korkmaktan korkmaktadır. Korkuyu acıdan daha büyük ve zor bir duygu olarak tanımlamıştır. Bu betimlemesiyle yapıt boyunca yaşadığı korkunun ona ne kadar zor zamanlar geçirttiği ve iç dünyasına ne kadar zarar verdiği anlaşılmaktadır. Bu korku, ameliyatı yaklaştıkça fiziksel yansımalarını da göstermektedir. “*Görülecek, işitilecek, tadılacak, okunacak, yazılacak, yapılacak o kadar çok şey birikiyor ki, bundan sonra hayatımın bütün bunlara yetişmeyeceğinden korkuyorum.*” (Safa, 110) ifadesinde hastalığının muhtemel sonuçlarının hayatını ve yaşayacaklarını etkileyeceğinden korkmaktadır. Genç yaşıyla önünde yaşayacağı uzun bir hayat varken durumundan dolayı bu hayatı yaşayamayacağından; görmek, okumak, işitmek ve yazmak gibi isteklerini gerçekleştiremeyeceğinden endişelenmektedir. Hasta çocuğun duyduğu ümit ve korku yapıt boyunca onu etkilemiş ve onun belirsizlik içinde

aydınlık ve karanlık arasında gitmesine neden olmuştur, bu yüzden hastalığının etkisinin yansıtılması için önemli kavramlardır.

IV. UZAMLAR

“Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” yapıtında uzamlar ve tasvirleri; odak figürün hastalığını ve onun hastalığa karşı hissettiklerini, iç dünyasını ve çevresini yansıtmada önemli bir yer tutmaktadır. Odak figürün çevresini, odak figürün betimlemeleriyle dinlemek, onun psikolojisini ve iç dünyasını anlamamızı sağlamaktadır. Romanda temel olarak üç tane uzam vardır: hastane, Paşa’nın Erenköy’deki köşkü ve hasta çocuğun evi. Hasta çocuğun yaşadığı kaygı ve ölüm psikolojisi de umut da çevresine yansıtılmaktadır. Yazar bunları yaparken laytmotif tekniği, iç monolog ve bilinç akışı gibi anlatım tekniklerinden yararlanmıştır.

Romanda hastane uzamı pek çok kez geçmektedir. Hastane uzamı özellikle hasta çocuğun psikolojisini anlamak için önemli bir mekandır. Yapıttaki odak figür olan hasta çocuk küçük yaşlardan itibaren dizinde bilinmeyen bir hastalıkla mücadele etmektedir: “*Yalnız bende meçhul bir hastalık vardı, sekiz yaşından beri çekiyordum. Ben de o muayene odasının ve nice muayene odalarının önünde senelerce bekledim.*” (Safa, 9). Bu ifadeden hasta çocuğun hastane ortamına alışkın olduğu ve hastalığı yüzünden o yerlerde çok zaman geçirdiği görülmektedir. Roman ilk bölümünden hastanenin tasviriyle başlar. “*Karanlık dehliz. Kapalı kapıların mustatil buzlu camlarından gelen soğuk ışıkların buğusu, yüksek ve çıplak duvarlara vurarak donuyor.*” (Safa, 7) tasvirinde hasta çocuğun psikolojisinin yansımaları görülmektedir. Yazar betimlemelerini yaparken “karanlık” gibi metaforlar kullanarak hasta çocuğun içindeki karanlığı da yansıtmaya çalışmıştır. Roman boyunca “dehliz” sözcüğü bir laytmotif olarak kullanılmıştır. Yazarın koridor ve benzeri bir sözcük kullanmak yerine “dehliz” sözcüğünü kullanması hasta çocuğun esaretini ve ölüm korkusunu yansıtmaktadır. Uzamdaki insanların tasvirleri de hastane atmosferinin yansıtılmasına katkı sağlamakta ve diğer hastalarla hasta çocuğun arasında bağ kurmaktadır. “*Hasta çocuklar, yanlarında ailelerinden birer büyük insan*

ki hastalarından daha endişeli görünüyorlar ve bir anne, pelerinini iliklemek bahanesiyle omuzu sarılı çocuğun sırtını okşuyor. Onu birazdan çekeceği acıya hazırlamak için.” (Safa, 7) ifadeleriyle insanların endişeleri ve duyguları, hastane ortamı ve çocuğun da içinde olduğu durum gösterilmektedir. O insanlar da hasta çocuk için tanıdık yüzlerdir çünkü yaşadıkları ve acıları aynıdır. *“Küçükler çok benzeşirler: Korku ile acının derinleştirdiği anlayışlı gözler, yaşlarına nisbetle ağır tecrübelerin kırıştırdığı ve soldurduğu manalı yüzler, tahammülün düşürdüğü başlar ve ümit...”* (Safa, 8) cümlesi onun ve tüm hasta çocukların benzediğini anlatmaktadır. Hasta çocuk onları betimlerken aynı zamanda kendini de betimlemektedir. Kendi korkusunu ama aynı zamanda içinde bir parça olan ümidi, hastalığın onu ne kadar olgunlaştırdığını ve tecrübelerle aslında yaşlandırdığını anlatmaktadır.

“Karanlık dehlizden beyazlıklarla dolu ve aydınlık muayene odasına girdim” (Safa, 9) cümlesinde muayene odası karanlık yolun sonundaki aydınlık yer olarak umudu temsil etmektedir. İyileşmek için umut ve korku, o muayene odasının içindedir. Romanda “beyaz” sözcüğü hastaneyi anlatırken laytmotif olarak sıkça kullanılmaktadır: *“...ve beyazlıklar: Beyaz duvarlar, beyaz demir masa, beyaz dolaplar, beyaz örtüler, beyaz sargılar, beyaz pamuklar, beyaz gömlekler...”* (Safa, 10). Beyaz hastanelerde çok görülen bir renk olmakla birlikte hasta çocuğun umudunu da temsil etmektedir. Hastalığıyla uzun zamandır uğraşsa bile içinde umut bulunmaktadır ve hastane de umudunu gerçekleştirebileceği bir yer olma potansiyeli taşımaktadır.

Hasta çocuk sürekli hastane ortamını kokularla tanımlamaktadır. Kokular onun için gerçekliktir ve alışkın olduğu şeyleri temsil etmektedir. *“İyot, eter, yağ, ifrazat ve saire kokularından mürekkep, terkibi tamamıyla anlaşılmayan bir hastahane kokusu.”* (Safa, 7), *“...diğer kokuları yenen bir iyodoform kokusu...”* (Safa, 10), *“Ne ağır koku! Bir posta vapurunu batırabiliriz.”* (Safa, 38), *“Türlü türlü kimyevi maddelerin bol bol harcanmasından*

gelen ağır koku...” (Safa, 89) örneklerinde de görüldüğü üzere çocuk bu kokuları hastane ortamıyla ve hastalığıyla bağdaştırmaktadır.

Hastane bahçeleri, çocuğun çok zaman geçirdiği ve betimlediği yerlerden biridir. Hasta çocuğun bacağı için yine ameliyat gerektiğini öğrendiği zaman duygularındaki değişiklik etrafındakileri görme şeklini de etkilemiştir ve yazar hastalığın ve doğanın arasındaki zıtlığa dikkat çekmektedir. Hasta çocuk hastanedeki ölüm havası ve endişenin, doğanın canlılığı ve yaşam doluluğuyla ne kadar çeliştiğini söylemektedir. “...ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürken...” (Safa, 93) ifadesi de hasta çocuğun hastalık psikolojisini ve sağlıklı olmaya ne kadar imrendiğini göstermektedir.

“Karanlık dehliz. Sarı mumdan heykeller. Fistül var mı? Üç tane. Beyaz eşya ve beyaz gömlekler. Ameliyat lazım, ayağım biraz kısalacak. Böyle çekmek iyi mi? İşitmiyor musun?” (Safa, 29) ifadeleri bilinç akışı tekniğiyle yazılmıştır. Odak figür aklından geçenleri art arda bütün karmaşıklığıyla sıralayarak iç dünyasının yankılarını bize sunmaktadır. Bu şekilde hasta çocuğun ruh hali ve hastanenin bilinç altına nasıl etki ettiği anlaşılmaktadır.

Romanda okuyucuya uzamın hasta çocuğa etkisinin en çok verildiği yerlerden biri de onun dizini kurtarmak umudu ile ameliyat için bir süre kalmak zorunda olduğu hastanenin dokuzuncu hariciye koğuşudur. Yapıtın ismini aldığı dokuzuncu hariciye koğuşu, hasta çocuğun zor zamanlar geçirdiği ve fazlaca betimlemelerine yer verilen bir uzamdır: *“Koğuştaki odam; bir demir karyola, başında bir küçük demir masa. Yerde kırmızı muşambalar. Çırılçıplak mavi duvarlar.”* (Safa, 96). *“Hep gittiler. Yapayalnız. Çıt yok.”*, *“Gittikçe artan karanlık, iki parça eşyayı da benden uzaklaştırıyor ve beni daha yalnız bırakıyor.”* (Safa, 96) ifadelerinde hasta çocuğun yalnızlık çektiği ve bu durumun hastanede kaldığı zamanlarda onu kötü etkilediği anlaşılmaktadır. Karanlığın onu yalnızlaştırdığı ve etrafındaki birkaç eşyayı bile ondan uzaklaştırdığı görülmektedir. Hastalığı yüzünden karışık duygular içinde olan hasta çocuğun psikolojisi etrafındaki nesnelere bile onu negatif etkilemesine neden olmuştur.

Duvarlar, odasını oluşturan en basit yapılar, buna örnektir. *“Yüksek, çıplak, mavi, dümdüz, dimdik duvarlar.”*, *“Bakıldıkça uzuyorlar, yükseliyor; sertleşiyor ve korkak, yumuşak bakışlarıma kaskatı çarpıyorlar, gözlerimi ezecekler. Başım döndü.”* (Safa, 99) cümleleriyle duvarların boğucu özellikleri anlatılmakta ve kişileştirme kullanılarak duvarlar insana benzetilmektedir. Hasta çocuk bunalmanın ve yalnızlığın etkisiyle, etrafında en fazla bulunan cisim olan duvarların ona baskı yaptığını ve üzerine geldiğini hissetmektedir. Hasta çocuk korku içindedir ve ameliyatı yüzünden huzursuzdur. Artık iyileşmesi için tek çare ameliyattır ve Nüzhet’le yaşadığı sıkıntıların da etkisiyle çevresindekilere daha az ümitle bakmaktadır. *“Bütün bu hastahanenin sessiz, hareketsiz, soğuk, bomboş anlarını onlar doğuruyorlar.”* (Safa, 99) ifadesinden anlaşılacağı üzere hasta çocuk duvarları hastaneyle bağdaştırmakta ve her türlü hastalığı ve acıyı soğuk bir şekilde izlediklerini söylemektedir. *“Arkama uzanacaklarını, üstüme abanacaklarını sanıyorum.”*, *“Şuurları varmış gibi duruyorlar ve her an büyük bir felaket yapmaya hazırlandıkları halde, avlarının korkusuyla eğlenmek için maksatlarının icrasını tehir ediyormuş gibi duruyorlar.”* (Safa, 99) ifadeleri de hasta çocuğun çevreyi nasıl gördüğünün bir yansımasıdır. Odada tek başına kalan ve hastalığı için artık o kadar iyimser bakamayan hasta çocuk duvarları onun korkusundan keyif alan canavarlar olarak görmektedir.

“Kenar mahalleler. Birbirine ufunetli adaleler gibi geçmiş, yaslanmış tahta evler. Her yağmurda, her küçük fırtınada sancılanan ve biraz daha eğrilip büğrülen bu evlerin önünden her geçişimde, çoğunun ayrı ayrı maceralarını takip ederdim. Kiminin kaplamaları biraz daha kararmıştır...; ve hepsi hastadır, onları seviyorum; çünkü onlarda kendimi buluyorum ve hepsi iki üç senede bir ameliyat olmadıkça yaşayamazlar...” (Safa, 15) alıntısı hasta çocuğun hislerini bize iyi yansıtan bir ifadedir. Çocuk yaşadığı yerdeki evleri kendine benzetmektedir. Bu eğri büğrü evleri sever çünkü bu evler de onun gibi farklıdır, onlar da “hastadır” ve bu yüzden hasta çocuk onları kendine yakın görmektedir. Evlerin onarılmasını ve bakımını

ameliyat olarak nitelendirerek onların da onunla aynı durumda olduğunu vurgulamıştır ve bu benzetme onun farklı ve hasta olan her şeyle bağ kurduğunu göstermektedir.

V. SONUÇ

Bu çalışmada Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" adlı eserindeki hasta bir çocuğun yaşamına ve iç dünyasına hastalığının nasıl etki ettiği ve yapıtta bu etkinin nasıl yansıtıldığı incelenmiştir. Romandaki yapı, anlatım biçimleri ve temalar gibi yollar yardımıyla odak figür olan hasta çocuğun hastalığının hayatı üzerindeki hem fiziksel hem de psikolojik görünümleri anlaşılmaktadır.

Fiziksel hastalıklar, özellikle uzun süreli ve tehlikeli olanlar, hasta olan kişiyi sadece fiziksel olarak değil, psikolojik olarak da etkiler. Özellikle genç yaştaki bireyler böyle hastalıklardan ciddi şekillerde yara alabilirler. Romanın birinci kişi bakış açısından yazılması, psikolojik bir roman ve anı türünde olması; romanda sağlık ve hastalık, korku ve ümit gibi zıt izleklerin ön plana çıkması, uzamlar ve betimlemeler hastalığın çocuğun üzerindeki etkisini okuyucuya göstermektedir.

Romanın birinci şahıs bakış açısından ve anı biçiminde yazılması hasta çocuğun iç dünyasının dolaysız bir yoldan yansıtılmasını sağlamıştır. Sağlık ve hastalık, korku ve ümit temalarının işlenmesi hasta çocuğun duygu durumunu ve hayatına etki eden temel kavramları okuyucuya göstermiştir. Uzam seçimleri ve betimlemeleri odak figürün gözlerinden onun gördüğü dünyayı anlamamıza neden olmuştur. Yazar; bilinç akışı tekniği, iç monolog, anlatma tekniği ve laytmotif gibi anlatım tekniklerinden yararlanarak odak figürün hastalığının etkilerini göstermektedir.

Hasta çocuğun bacağı yapıttın sonunda kurtarılmış, etrafında Nüzhet'in nişanlanması ve Paşa'nın felç geçirmesi gibi olaylar yaşanmış ve hayatında ciddi değişiklikler olmuştur. Yapıt boyunca odak figür hastalığın zorluklarını anlatmış ve tüm hastaların arasında bir bağ olduğunu,

hepsinin aynı kişi olduğunu vurgulamıştır. Yapıtta hasta çocuğun i dünyası, hayatı ve duyguları okuyucuya yansıtılmış, okuyucunun hasta insanlarla empati kurması sağlanarak bu durumdaki insanların yaşadıkları hakkında farkındalık yaratılmıştır.

KAYNAKÇA:

- Safa, Peyami. *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*. 89. Basım, Ötüken Neşriyat, 2018.
- Gökpınar, İ., Çetiner, İ., Orhan, M. Dokuzuncu Hariciye Koşuşu İncelemesi, Ege Edebiyat, 2007.
<http://www.ege-edebiyat.org/docs/476.pdf>